

معلمان کوه‌نورد

دکتر مهدی چوبینه

اشاره

ایده این نوشته در خلال دو سال اخیر که برنامه منظم کوه‌پیمایی در روزهای پنج‌شنبه هر هفته داشتم به ذهنم رسید. در این مدت بسیاری از هم‌نوردان و کوه‌یاران با بحث‌های حین برنامه به روشن‌تر شدن موضوع کمک فراوانی کردند. هر چند به برخی از همین دوستان، نگارش حاصل این اقدام‌پژوهی پیشنهاد شد، اما داوطلبی برای این کار پیدا نشد. امیدوارم این ایده یا مشابه آن به زودی گسترده شود و معلمان جغرافیا در رأس سایر رشته‌های علمی در همه برنامه‌های ورزشی حضور فعال داشته باشند.

مقدمه

یکی از ضرورت‌های کار معلمان، حفظ آمادگی علمی برای پاسخ‌گویی به سؤالات پیش‌بینی نشده دانش‌آموزان است. به تعبیری، معلم خوب، معلمی است که بتواند تعداد بیشتری از سؤالات این‌چنینی را حدس بزند و خود را برای مواجهه با آن‌ها آماده کند. از سوی دیگر، دانش جغرافیا همچون اقیانوس وسیعی است که برخی با ساده‌انگاری جغرافیا را «دانش فضول» می‌دانند. در این مختصر، مجال اثبات یا رد این ادعاها نیست، فقط ذکر همین نکته کافی است که این اشخاص دانش جغرافیا را به‌درستی نشناخته‌اند و با کارکردهای آموزش آن آشنا نیستند. ماهیت تلفیقی و بین‌رشته‌ای بودن علم جغرافیا و رسالت پرورش ذهن کل‌نگر و بسیط در مخاطبانش و رویکردهای متنوع آن، اعم از رویکرد سیستمی، سیستماتیک، ناحیه‌ای و کاربردی، برای اهل فن چنین شبهه‌هایی را پیش نمی‌آورد. با این حال به‌عنوان معلم جغرافیا باید بپذیریم که آموزش چنین موضوع گسترده‌ای نیازمند توان علمی بالا به همراه توان جسمی است. در سال‌های اخیر شاهد آشتی آحاد جامعه اعم از عالمان و غیره با

طبیعت بوده‌ایم و این بر بار مسئولیت دانش جغرافیا افزوده است. از این جهت آموزش جغرافیا به‌عنوان روش و فنی برای انتقال دانش جغرافیا به مخاطبانش شرایطی تازه یافته است. به سخن دیگر، شاید بتوان چنین ادعا کرد تنها معلمانی در کار آموزش جغرافیا موفق‌تر خواهند بود که آمادگی‌های علمی خود را با آمادگی جسمانی توأم نمایند و چه ورزشی مناسب‌تر از کوه‌پیمایی. تجربه ثابت کرده است که معلمان جغرافیا که اهل ورزش بوده‌اند، در کار خود موفق‌تر عمل کرده‌اند. با این مقدمه برای اطمینان بیشتر از این ایده به سراغ معلمان جغرافیا رفتیم و امروزه که دامنه فناوری گسترش یافته و حتی ساده‌ترین امور زندگی روزمره و گذران اوقات فراغت بسیاری از طریق شبکه‌های اجتماعی صورت می‌پذیرد، ما نیز از این فرصت پیش‌آمده بهره جستیم و با اعلام موضوع و فراخوان در کانال‌ها و گروه‌های معلمان جغرافیا، از آن‌ها دعوت کردیم تا هر که مایل است در این بحث شرکت کند و ضمن معرفی خود، در حد یک پاراگراف به این سؤال ساده پاسخ دهد که: «آیا کوه‌پیمایی در تدریس جغرافیا مؤثر است؟»

طه احمدیان، متولد ۱۳۴۷ شهرستان پاوه، فوق‌لیسانس جغرافیای انسانی، گرایش مطالعات ناحیه‌ای از دانشگاه شهید بهشتی، شاغل در آموزش و پرورش ناحیه ۳ کرمانشاه، ۳۰ سال خدمت. کوه‌نوردی باعث شده است که تدریس درس جغرافیا برای ما بسیار راحت‌تر و علمی‌تر باشد، چون جغرافیا علم مشاهده است. کوه‌نوردی سبب شده است مطالبی که در کلاس طرح می‌کنم کاملاً علمی و مستند باشد و بازدهی‌ام در امر تدریس بهتر شود، چون بسیاری از مطالب کتاب را خودم مشاهده کرده‌ام.

عسگر اشراقی، فارغ‌التحصیل رشته ارشد هیدروژئومورفولوژی از دانشگاه شهید بهشتی، دبیر آموزش و پرورش ناحیه ۳ کرج، دبیرستان شهید رجایی.

با توجه به اینکه درس جغرافیا و زمین‌شناسی را تدریس می‌کنم و عملیات میدانی و صحرایی یکی از منابع اطلاعاتی این دو درس است، بالطبع در ارائه مطالب و فهم آن برای دانش‌آموزان تأثیر بسیار دارد. اگر همه دوستان ورزشکار در جریان این فراخوان قرار نگرفتند، حتماً دلایلی داشته است، از جمله استفاده نکردن از کانال‌های آموزشی. هم‌چنین تعداد دیگری ممکن است در این لیست نباشند که شاید علت آن علاقه نداشتن به معرفی خود بوده باشد و ما نیز به این عقیده احترام می‌گذاریم.

توجه داشته باشید که معرفی دوستان ورزشکار براساس حروف الفبا انجام گرفته است.

طه احمدیان

عسگر اشراقی

عبدالحسین باغبانی، دبیر درس جغرافیا با ۲۷ سال سابقه، استان بوشهر، شهرستان گناوه و عضو تیم کوهنوردی شهرستان. وقتی دبیر موضوعی را که به دانش‌آموزان تدریس می‌کند خود، به صورت عملی انجام داده و از نزدیک دیده باشد، هم مسلط‌تر است و هم با جذابیت بیشتر می‌تواند آن را انتقال دهد. دانش‌آموز نیز با شوق درس را می‌آموزد و خود را همراه معلم در طبیعت حس می‌کند و از حفظ طوطی‌وار مطالب درس راحت می‌شود و بهتر به موضوعات توجه می‌کند و یاد می‌گیرد. البته معلم باید به صورتی مطالب را بگوید که حس در محیط بودن را به دانش‌آموز منتقل کند تا خودش را همراه معلم در کوهنوردی ببیند. این امر برای من اتفاق افتاده است و همیشه دانش‌آموزان منتظرند پس از هر صعودی اتفاقات رخ داده را برایشان توضیح دهم.

معصومه پیرحیاتی، دبیر رسمی آموزش و پرورش منطقه یک تهران، ۲۰ سال سابقه تدریس جغرافیا و تاریخ و ۲۴ سال سابقه کوهنوردی.

البته به صورت حرفه‌ای از سال ۱۳۹۰ با عضویت در گروه کوهنوردی همت شمیران این رشته ورزشی را ادامه دادم و دوره‌های رسمی کارآموزی کوهنوردی و کارآموزی سنگ‌نوردی و کارآموزی برف و یخ و اسکی آلپاین را زیر نظر مربیان فدراسیون کوهنوردی گذرانده‌ام و موفق به صعود بسیاری از قله بلند ایران از جمله دماوند و سبلان و علم‌کوه و شده‌ام.

کبری جباری، دبیر جغرافیا در شهرستان زنجان، مقطع متوسطه دوم، فارغ‌التحصیل از دانشگاه تهران.

مدت دو سال است که در زمینه کوهنوردی فعالم، حتی یک گروه کوهنوردی را خودم بنیان‌گذاری کردم. در شهر زنجان، طی دو سال گروهی فعال در زنجان بودیم. گروه کوهنوردی ما اولین گروه کوهنوردی ویژه بانوان است که مؤسسان آن خانم‌ها هستند. این ویژگی خاص گروه کوهنوردی ماست. البته از وجود آقایان هم به عنوان راهنما و سرپرست برای جلوگیری از خطرات موجود در کوهستان و استفاده از تجربیات کوهنوردان حرفه‌ای در برنامه‌ها استفاده می‌کنیم. قطعاً کوهنوردی و دیدار از مناطق بکر طبیعی و نیز پدیده‌های طبیعی تأثیر بسیاری در ملموس شدن مفاهیم علمی دانش جغرافیا و تدریس بهتر من مؤثر بوده است.

غلام‌حسن جعفری، دکترای ژئومورفولوژی، عضو هیئت علمی جغرافیای دانشگاه زنجان از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۹، دبیر دبیرستان‌های آباده در استان فارس.

با همین کوهنوردی بسیاری از یافته‌های علمی خود را به دست آورده و به دانش‌آموزان و دانشجویان منتقل کرده‌ام. عکس در زمان صعود به شاه معلم از طرف ماسوله

نرگس چم‌حیدری، دبیر جغرافیا، منطقه ۱۴ تهران، ۲۲ سال سابقه خدمت با مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی گردشگری.

از سال ۸۹ فعالیت ورزشی کوه‌پیمایی، طبیعت‌گردی و کوهنوردی

عبدالحسین باغبانی

معصومه پیرحیاتی

کبری جباری

غلام‌حسن جعفری

نرگس چم حیدری

محمد تقی خورشیدی

فرشته دانش پزوه

مهشید شمشیرگران

را آغاز کردم و در حال حاضر مشغول گذراندن آموزش غارپیمایی و غارنوردی هستم. از زمانی که فعالیت در طبیعت را شروع کردم دیدگاهم نسبت به طبیعت حتی مخاطرات طبیعی هم مثبت شده است و با تسلط کامل می‌توانم مباحث جغرافیا و روش‌های مقابله با مخاطرات طبیعی را تدریس کنم. آثار مثبت کوه‌نوردی، استقامت و پایداری و ثبات اخلاقی، آرامش درون، ایمان به عظمت آفرینش، پیاده کردن فرهنگ گروهی در زندگی و کار است. همکاران خود را همیشه به این ورزش تشویق و ترغیب کرده‌ام، اما به دلیل مشغله و نداشتن انگیزه و آمادگی جسمانی لازم، رغبتی به آن نشان ندادند. امیدوارم در آینده نزدیک در این زمینه، برنامه‌های مستمر و مناسبی در هر اداره آموزش و پرورش برای همه همکاران فراهم شود.

محمد چمبری، دبیر جغرافیای شهرستان نیشابور.

بله بسیار تأثیر داشته است، حتی از طبیعت و کوه‌ها به عنوان یک آزمایشگاه عملی و کاربردی استفاده کرده‌ام.

محمد تقی خورشیدی - دبیر جغرافیای ناحیه یک مشهد و عضو

گروه جغرافیای استان خراسان رضوی، فوق لیسانس جغرافیای انسانی با گرایش ناحیه‌ای.

رفتن به طبیعت و به ویژه کوه، علاوه بر طراوت و شادابی که به یک معلم می‌دهد، موجب مشاهده پدیده‌های مختلف طبیعی می‌شود، مانند دخالت‌های نابجای انسان در طبیعت و رفتارهای گاهی نابخردانه که در بیشتر جاها به چشم می‌خورد.

فرشته دانش پزوه

با سلام، من آخر هر هفته برای ورزش به کوه می‌روم و اغلب به قله‌های توچال و پلنگ چال و شیرپلا و کلک چال. کوه‌پیمایی علاوه بر اینکه موجب آشنایی با طبیعت، استفاده از هوای پاکیزه، سلامت جسم، روحیه‌ای شاد و افزایش سطح انرژی برای یک هفته کار و فعالیت می‌شود، عاملی مؤثر در فرایند تدریس بهتر درس جغرافیا و ایجاد تمرکز و آرامش فکری بیشتر خودم و ایجاد یک الگوی مناسب به عنوان معلم است.

مهشید شمشیرگران، کارشناسی ارشد جغرافیای انسانی

پنج سال است که به طور منظم و هفتگی کوه‌پیمایی می‌کنم. کوه‌نوردی ورزشی است که انسان را با فردیت خودش تنها می‌گذارد. با انجام این ورزش صبورتر شدم. صمیمیت در شرایط سخت و از خودگذشتگی و همکاری با دیگران را یاد گرفتم. با اطمینان می‌گویم که کوه‌نوردی باعث شادابی تن و روان می‌شود و از افسردگی و پیری جلوگیری می‌کند. همه این‌ها باعث کارایی بیشتر ما در کار تدریس می‌شود.

حوری قاهری، متولد ۱۳۵۱ کارشناس ارشد، رشته ژئومورفولوژی،

دانشگاه تهران، دبیر جغرافیا و سرگروه جغرافیای شهر تهران با ۲۲ سال سابقه خدمت.

وقتی در سرمای زمستان عزم کوه می‌کنی و دلت بی‌قرار رسیدن است، یعنی دل در گرو کوهستان داری. با این وصف نمی‌شود از کوه

و دشت سخن بگویی و مخاطبت را به وجد نیاوری. هر گاه برای دانش‌آموزانم شگفت‌زدگی‌ام از بارش برف در میانهٔ مرداد ماه بر فراز سبلان را بیان می‌کنم تا برایشان قانون کاهش دما با افزایش ارتفاع را شرح دهم، برق اشتیاق را در چشمانشان می‌بینم. بی‌تردید علاقه‌ام به کوه به دانش‌آموزانم منتقل می‌شود و وقتی مخاطبانم به طبیعت علاقه‌مند شوند، دیگر کوه‌ها، جنگل‌ها، دشت‌ها و ... شاهد بی‌مهریمان نخواهند بود. مگر می‌شود عاشق رود بود و خاطر جویبار را مکدر کرد. مگر می‌شود همراه سنگریزه‌ها از کوه تا دشت سفر کرد و دل به آنان نیست. قطعاً شرح آنچه دیده‌ایم و تجربه کرده‌ایم (در چارچوب مطالب کتاب) در خاطر دانش‌آموزان ماندگارتر است.

حسام ملکی، دکتری ژئومورفولوژی، دبیر دبیرستان‌های مریوان، مدرس جغرافیا و زمین‌شناسی.

برای پاسخ به سؤال شما باید عرض کنم: بلی، تأثیر مستقیم داشته است. به‌نظر من کوه‌پیمایی با تمام جذابیت‌هایی که دارد و مشاهدهٔ چشم‌اندازهای گوناگون از چند بعد می‌تواند بر انسان تأثیرگذار باشد. از یک طرف جغرافیا و آموزش آن به‌ویژه جغرافیای طبیعی با محیط پیرامون ما کامل می‌شود. برنامه‌های کوه‌پیمایی می‌تواند یک کلاس سیار صحرایی و یک موزهٔ طبیعی برای آموزش مستقیم جغرافیا باشد. از بعد انسانی هم تغییرات ایجاد شده در محیط پیرامون و سازه‌های دست انسان می‌تواند مکملی برای آموزش جغرافیای فرهنگی و تاریخی باشد. امروزه با وجود تغییرات عمده‌ای که در شیوهٔ زندگی انسان‌ها ایجاد شده، می‌طلبند که آموزش جغرافیا در محیط به‌عنوان یک موضوع اصلی و محوری در برنامهٔ تحصیلی دانش‌آموزان گنجانده شود. آموزش جغرافیا در برنامه‌های کوه‌پیمایی می‌تواند خیلی کاربردی‌تر آموزش داده شود. برای مثال، فهم مسائل و مشکلات محیطی در فضای آزاد و در طبیعت به جای فضای آموزشی (کلاس) خیلی مفیدتر و قابل درک‌تر خواهد بود؛ مصداق «شنیدن کی بود مانند دیدن».

بسیاری از عوارض و پدیده‌های جغرافیای پیرامون ما از قبیل حرکات دامنه‌ای (لغزش، خزش، ریزش و ...) انواع هوازدگی، اشکال کارستی، عوارض ایجاد شده در بستر و کانال رودخانه و ... در همین برنامه‌های کوه‌پیمایی به آسانی آموزش داده می‌شوند و یک یادگیری پایدار را می‌توان این‌گونه ایجاد کرد. به‌نظر من، بیشتر شاخه‌های علم جغرافیا را می‌توان در برنامه‌های کوه‌پیمایی آموزش داد و با رفتن به کوهستان می‌توان هم به اوج لذت‌ها دست یافت و هم از یک آموزش پایدار و با جذابیت بیشتر بهره‌مند شد.

در پایان، پیشنهاد من این است که یک تیم کوه‌پیمایی با هدف آموزش میدانی جغرافیا ایجاد شود تا آموزش جغرافیا از چهاردیواری کلاس خارج شود و جذابیت آموزش این علم برای همهٔ علاقه‌مندان بیشتر و بیشتر شود.

سیروس مهدوی، کارشناس ارشد جغرافیا و دبیر دبیرستان‌های شهرستان صحنه از توابع استان کرمانشاه.

سال‌هاست که عضو باشگاه کوه‌نوردی راخ هستم و همراه با این باشگاه، برنامهٔ صعود به قلهٔ مختلف استان و کشور، از جمله دماوند،

بسیاری از عوارض و پدیده‌های جغرافیای پیرامون ما از قبیل حرکات دامنه‌ای (لغزش، خزش، ریزش و ...) انواع هوازدگی، اشکال کارستی، عوارض ایجاد شده در بستر و کانال رودخانه و ... در همین برنامه‌های کوه‌پیمایی به آسانی آموزش داده می‌شوند

حوری قاهری

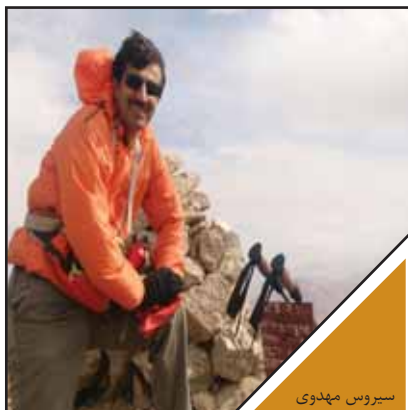

حسام ملکی

حسین‌نژاد عباسی

گزارش سفرنامه‌ها و بازگو کردن پدیده‌های مشاهده شده در این سفرها دانش‌آموزان را سوار بر بال خیال می‌کند و به‌صورت مجازی به دل این پدیده‌ها می‌برد، تا جایی که دانش‌آموزان بعد از اجرای هر یک از این گزارش‌ها بسیار مشتاق شنیدن و دیدن این خاطرات‌اند

سیروس مهدوی

عزیز یوسف آبادی

محسن یوسفی

سبلان، گرین، پراو، بیستون و ... را داشته‌ام. این برنامه‌ها در انتقال مفاهیم جغرافیایی به دانش‌آموزان و تجربیات خود به همکاران در جلسات و گروه‌های آموزشی و حتی مجازی، بسیار مؤثر بوده است.

حسین نژاد عباسی، کارشناس ارشد جغرافیای طبیعی، دبیر دبیرستان‌های مشهد، مدرس دانشگاه فرهنگیان و سرگروه درس جغرافیای استان خراسان رضوی.

کوه‌نوردی علاوه بر سلامت جسم و جان، درک بهتر و واقعی‌تری از مفاهیم اصلی دانش جغرافیا مانند مکان و رابطه انسان و محیط را در دبیر جغرافیا ایجاد می‌کند. این جانب به‌عنوان دبیر جغرافیا تلاش کرده‌ام در کلاس درس و جمع همکاران، ضمن انتقال احساس شادابی طبیعت‌گردی، با ارائه مستندات به تدریس جغرافیا جذابیت ببخشم و بر سبک زندگی و علائق زیست‌محیطی آن‌ها تأثیر بگذارم.

عزیز یوسفی یوسف آبادی، کارشناس ارشد جغرافیای طبیعی، گرایش ژئومورفولوژی از دانشگاه شهید بهشتی تهران در سال ۱۳۷۸ و دبیر جغرافیا و زمین‌شناسی دبیرستان‌های تایباد در خراسان رضوی.

من کوه‌نوردی را از سال ۱۳۸۰ به‌طور مستمر در قالب هیئت کوه‌نوردی تایباد شروع کردم و در اکثر برنامه‌های هفتگی شرکت می‌کنم و از اولین پایه‌گذاران هیئت کوه‌نوردی و ورزش کوه‌نوردی در شهرستان تایباد هستم. در این مدت همه ارتفاعات شهرستان تایباد و شهرهای اطراف و هم‌چنین به بسیاری از قله‌های معروف ایران، از جمله دماوند، سبلان، علم‌کوه، تفتان، توچال، شیرباد، بینالود و ... صعود کرده‌ام. پیمایش قسمتی از دشت لوت و مشاهده کلوت‌ها از نزدیک، سفر به بزرگ‌ترین دهانه آتشفشانی ایران در راین کرمان و ... از دیگر برنامه‌هایی بوده‌اند که در آن‌ها شرکت کرده‌ام.

مشاهده مستقیم این پدیده‌های جغرافیایی و به تصویر کشیدن آن‌ها و نمایش در سر کلاس‌های تدریس جغرافیا نقش عمده‌ای در تفهیم پدیده‌ها و مسائل جغرافیایی به دانش‌آموزان داشته است. گزارش سفرنامه‌ها و بازگو کردن پدیده‌های مشاهده شده در این سفرها دانش‌آموزان را سوار بر بال خیال می‌کند و به‌صورت مجازی به دل این پدیده‌ها می‌برد، تا جایی که دانش‌آموزان بعد از اجرای هر یک از این گزارش‌ها بسیار مشتاق شنیدن و دیدن این خاطرات‌اند. جغرافیا یعنی مشاهده از نزدیک؛ اگر دبیر جغرافیا بتواند خود از نزدیک این پدیده‌ها را ببیند کارش در توضیح دقیق برای فراگیران بسیار آسان خواهد شد.

محسن یوسفی، قم، دارای مدرک کارشناسی دبیری جغرافیا، ۲۹ سال سابقه تدریس جغرافیا در مدارس شهر قم، سرگروه جغرافیا در استان قم به مدت ۱۵ سال، مؤلف کتاب *استان‌شناسی قم* و درس «آب و هوا» در کتاب جغرافیای پایه دهم.

کوه‌پیمایی در آموزش من در تدریس جغرافیا و تألیف کتاب استان‌شناسی قم و درس پنجم جغرافیای ایران، پایه دهم تأثیر بسیار داشته و از تصاویر تهیه شده استفاده کرده‌ام. امیدوارم این مختصر انگیزه‌ای باشد برای سایر همکاران که در کنار تدریس مؤثر به کوه‌پیمایی علاقه‌مند شوند.